

Balogh Márton

jogballgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Közjogi Tagozatának tagja

Jávorszki Hunor Bendegúz

jogballgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Közjogi Tagozatának tagja

A halálbüntetés vallási alapja a saria jogban és annak alkalmazása, kiszabása a gyakorlatban

I. Bevezetés

A *shari'ah* (a továbbiakban: saria) az Iszlám tanításaiból levezetett isteni útmutatás. Vallási alapokon nyugvó jog, hagyományösszesség, egy rendszer, amely a muszlimok viselkedését hivatott irányítani a társadalomban. A Sariának négy forrása van: a Korán, a Mohammed próféta életéről írt hadíszok,¹ az idzsma, vagyis a jogi konszenzus és az analóg érvelés (kijász). Al-Juwaynī² általános jogelvként fogalmazza meg a jogvédelmet öt univerzális Iszlám érték esetében.³ Ezek a vallás, az emberi élet, a leszármazottak, anyagi gazdagság és az emberi értelem képessége. A saria jog a társas kapcsolatok rendezésére bevett büntetési nemként gyakorolja a halálbüntetés intézményét. A *poena capitalis* kiszabásának elrettentő erejét a bűn és a bűnözés fékezése céljából alkalmazzák az iszlámban, valamint a *masalih* (közérdek) megóvása érdekében. Az Európai Unió tagállamaiban és tágabban az Európa Tanács égisze alatt elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezménye⁴ és annak 6.,⁵ valamint 13.⁶ Kiegészítő Jegyzőkönyve rendelkeznek a halálbüntetés tilalmáról. Az Emberi Jogok Európai Bírósága pedig *Al-Saadoon and Mufdhi v. The United Kingdom* ügyben pedig a kiegészítő jegyzőkönyveken kívül is megtiltotta a halálbüntetés kiszabását.⁷ Ezzel szemben a halálbüntetést az Iszlám vallás teológiailag elfogadja. A reflexió célja e gyakorlat dogmatikai hátterének bemutatása, valamint kiszabott ítéletek elemzése.

¹ Összefoglaló néven szunnák: Mohamed próféta gyakorlatainak és hagyományainak gyűjteménye.

² Szunnita iszlám jogtudós a 11. századból.

³ Ahmad *al-Raysuni*: Imam al-Šāfi'ī's Theory of the Higher Objectives and Intentions of Islamic Law. The International Institute of Islamic Thought, Hendron 2020. 16. o.

⁴ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény [EJEE]

⁵ Uo. Hatodik Kiegészítő Jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményhez a halálbüntetés eltörléséről

⁶ Uo. Tizenharmadik Kiegészítő Jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményhez a halálbüntetés eltörléséről

⁷ *Al-Saadoon and Mufdhi v. The United Kingdom* (Application no. 61498/08) 4 April 2010, para. 120

II. A Korán rendelkezési a halálbüntetésről

A Korán Isten szava, minden teológiai és joggal kapcsolatos kérdés legfontosabb forrása, kinyilatkoztatásától a mai napig minden emberi interpretáció változatlanul maradt fent. A Szent könyv a halálbüntetést Isten által megállapított szankciónak ítéli, az ún. *hudud*, vagyis Allah ellen elkövetett bűncselekmények közül négyet⁸ büntetnek halállal. Ezek a házasságtörés (*zina*), hitelhagyás (*ridda*), fegyveres rablás (*hirabah*), és lázadás (*baghy*). A Korán 5:33 így rendelkezik: „*Büntetése azoknak, kik Allahbal, az Ő Prófétájával szemben harcolnak és a Föld megrontásán buzgólkodnak (terrorizálnak), hogy leöletnek, vagy keresztre feszítetnek, vagy levágnak kezeik és lábaik az ellentétes oldalon, vagy száműzettek a Földről.*”⁹ A fejvesztés büntetése kegyetlen megtorlása a bűncselekményeknek, amelynek célja az elrettentés, az evilági és túlvilági szégyen és szenvedés okozása annak, aki bűnbe esik. „*Ez osztályrészüik az Evilágon, de a Túvilágon övék a hatalmas szenvedés.*”¹⁰ Allah engedi a tálióelv¹¹ alapján az igazságos megtorlást, de figyelmeztet, hogy az emberek bosszúvágyukban hajlamosak arra, hogy túllépjenek a törvényileg megengedett mértéken.¹² A jogsértések megtorlásának törvényesnek és arányosnak kell lennie. „*Ne öljetek életet, amit Allah megtiltott, csak az Igazsággal. Ez az, amit Ő elrendelt nektek, hátha tán félérítek*” – így szól a Korán 6:151.¹³ Kizárólag az elkövető ellen irányulhat, nem büntethető családtag vagy más személy. A halálbüntetés a fent idézett ája alapján a muzulmán törvények jogilag elfogadott következménye, azonban eredendően törvényesnek kell lennie, Allahnak engedelmeskedve, és nem bűnös bosszúvágnak engedve.

III. A halálbüntetés a saría jog egyéb forrásaiban

A Sahih al-Bukhari¹⁴ Mohamed próféta tevékenységéről szóló leghitelesebb szunna, amely kilencvenhét könyvben foglalja össze a próféta életét. A muszlim jogászok és teológusok évszázadok óta kiegészítő forrásként alkalmazzák a szunnát, a Mohammed által kiszabott halálbüntetéseket jogi precedensként alapul véve alkalmazzák. A jogforrás nyolcvanhatodik könyve egy kiszabott főbenjáró ítéletet mutat be. Az elkövető egy házas férfi, aki illegális szexuális kapcsolatot létesített egy nővel. A hadíszban¹⁵ Mohammed követője meghatározza a szankció kiszabásának feltételeit: házas férfi és a bűncselekményt tanúk, terhesség vagy vallomás igazolják.

⁸ Elizabeth Peiffer: The Death Penalty in Traditional Islamic Law and as Interpreted in Saudi Arabia and Nigeria. William & Mary Journal of Women and the Law 2004-2005/3. sz. 508. o. Idézi: Aly Mansour: Hudud Crimes in the Islamic Criminal Justice System. Oceana Publications, London – New York 1982. 287. o.

⁹ Abdel Rahman Mibálffy: Korán Fordítás és magyarázat. MEK, 2021. Ötödik szúra (fejezet) harmincharmadik ája (vers).

¹⁰ Uo.

¹¹ Balogh Ágnes – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest 2015. 20. o.

¹² Mibálffy: i. m. 2:194

¹³ Mibálffy: i. m. 6:151 Az angol fordításban „justice and law” szerepel, ami hangsúlyt helyez a jog szerepére, a magyar fordításból ez hiányzik.

¹⁴ Sahih al-Bukhari. Sunnah. <https://sunnah.com/bukhari> (2022.04.26.)

¹⁵ A szunnák hadíszokból épülnek fel, az elemzés tárgya a 6829-es számú.

Allah Küldötte ebben az esetben hajtotta végre a rajamot (halálos megkövezés), ennél fogva követőinek is kötelező. A hadisz alátámasztja az elmondottak alapján a hipotézist, hogy a Koránban leírtak mellett másodlagos jogforrásként használt Mohammed életútja. A rajam, mint büntetési nem a Szent könyvben nem szerepel, azonban a hadisz rendelkezésével mégis kétségszövegbevonhatatlan kötőereje van az Iszlám jogban.

IV. A halálbüntetés doktrinális alapja

A hagyományos iszlám törvény szigorú és elrettentő büntetésekről rendelkezik. Doktrinális nézeteltérés van a mai muszlim jogtudományi iskolák között abban, hogy a Koránt és a szunnát szó szerint kell-e értelmezni, vagy nem. A fikh¹⁶ a halálbüntetés alkalmazására gyakorolt hatásokról is vitában áll, azonban a bíróságok a halálbüntetést alkalmazhatják a „legsúlyosabb bűncselekmények” büntetéseként. Az említett *hudud*, vagyis az Allah ellen elkövetett jogsértések mellett az emberölés az emberi élet szentsége elleni bűncselekményként szintén halállal büntetendő. Az iszlám jog szándékos és előre megfontolt, kvázi-szándékos, gondatlan, halált okozó testi sértés és nem szándékosan okozott sérülés eredményeképpen állapítja meg az emberölés büntetést.¹⁷ „Ó, kik hisztek! Megíratott nektek az arányos ítélet az emberölésre. Szabad (emberért) szabadot, rabszolgaért rabszolgát, nőért, nőt. Akinek elengedi (büntetését) az (áldozat) bátyja, az illően rendezze el és adományozzon neki jóságáért. Ez könnyítés Uratoktól és kegyelem. Aki ezek után törvényt szeg, annak viszonzása fájdalmas szenvedés.”¹⁸ A saría joga a halálbüntetést arányosan ítéli meg az elkövetett bűncselekményért a *quisas* (arányos ítélet) ugyanis elijeszti a támadót a bűn elkövetésétől és egyben megvédi a kiválasztott személyt az áldozattá válástól. A potenciális támadó és a potenciális áldozat élete is megmenekül, a társadalom pedig biztonságban érezheti magát.¹⁹ Az arányosság elvének hatékonysága a nyugati világban sem vitatott, a jogrendszerek saját szerveződésében is vezérelv. A magyar jogrendszerben az arányosság leképzése a célravezető ítélet és a beavatkozás szükségességében ragadható meg.²⁰ A Korán az arányos büntetés kiszabásában életet lát,²¹ ugyanis a halálbüntetés súlyos és elrettentő szankció, amely visszatartja az embereket bűncselekmények végrehajtásától. Mindazonáltal a Korán hisz a megbocsátás intézményében. Kegyelem adására jogosult az áldozat családja, amely jóságáért reparációt kérhet, ezáltal a saría nem támaszkodik kizárólag a *lex talionis* elvére. A halálbüntetésről

¹⁶ Iszlám jogtudomány.

¹⁷ Sharia Law and Death Penalty. Penal Reform International. 11. o. <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2015/07/Sharia-law-and-the-death-penalty.pdf> (2022.06.20.)

¹⁸ Mibálffy: i. m. 2:178

¹⁹ Uo. 93–94. lábjegyzet

²⁰ A büntetőjog alapelvei. 3. Az arányosság elve. Büntetőjog Infó. <https://buntetojog.info/mi-a-buntetojog/a-buntetojog-alapelvei/> (2022.04.26.)

²¹ Mibálffy: i. m. 2:179

szóló iszlám tanítás egy helyreállító igazságszolgáltatási modelltől ad tanúbizonyságot.²² A nyugati jogtudósok olyan új típusú szankciókat dolgoznak ki a bűnözés elrettentésére és a társadalom harmóniájának megőrzésére, ami egyúttal visszaszoríthatja a halálbüntetéseket. A dogmatikai reformkísérlet azonban keveset merít az iszlám büntetőjogból, ami sajnálatos.²³ Ihletet merítenek azonban a közösséget, a családot, az elkövetőket és az áldozatokat bevonó megszokott gyakorlatba, amely szerint a felek részt vesznek az ítélelhozatalban. Az áldozatközpontú *qisas* törvényt alkalmazó arab államok sokkal több közös vonást mutatnak a modern nyugati államokkal, mint a tradicionális muszlim jogot alkalmazó államokkal. Ahol a halálbüntetés alkalmazása jellemző, kiszabásának procedurális alapját az igazságosság fenntartásának kifejezett fontossága adja a sariában. Az igazságszolgáltatás mindenek felett kiemelkedik az iszlám jogban, legyen az elkövető barát vagy családtag, az ítélelhozatal mindenkire nézve elkerülhetetlen. „*Legyetek megtartói az Igazságnak, megvallói Allahnak még akkor is, ha ez ellenetek lenne, vagy szüleitek, hozzátartozóitok (ellen), legyen az gazdag vagy szegény.*”²⁴

V. Az idzsma hozzáállása a halállal való büntetéshez

A saria az igazságszolgáltatás megfelelő eszközeként a megbocsátást lehetőségként kínálja fel a megtorlás ellenében. Az áldozatok megbocsátásának és kárpótlásának rendszere esélyt ad az elkövető társadalomba való visszaengedéséhez. A törvény előírja, hogy a pénzügyi ellentételezés összegét²⁵ a gyilkosság áldozatának családja határozza meg, ezzel igencsak meghosszabbítva az eljárást, ugyanis egy ilyen tárgyalás éveket is igénybe vehet. Jemen, Líbia, az Egyesült Arab Emirátusok, Szaúd-Arábia, Irán, Irak és Pakisztán fogadja el a *díyah* fizetését emberölés büntetéként szankciójaként.²⁶ Az Egyesült Arab Emirátusokban 2011-ben módosították tizenhét indiai vendégmunkás halálbüntetését,²⁷ akiket egy pakisztáni állampolgár meggyilkolása miatt ítélték el. A Sharjahi Fellebbviteli Bíróság két év, már letöltött börtönbüntetésre és *díyah* megfizetésére mérsékelte a büntetést, miután az áldozat családja elfogadta a 3,4 millió emirátusi dirhamot (körülbelül 224 millió HUF akkori árfolyamon), és elvetette a megtorlás iránti kérelmét. A nyugati világ évtizedek óta támadja az iszlám jogot a halálbüntetés fenntartása miatt. A jogtudósok és emberjogi aktivisták nem elégszenek meg a jóvátétel intézményével, álláspontjuk szerint a poena

²² Susan C. Hascall: Restorative Justice in Islam: Should Qisas Be Considered a Form of Restorative Justice? Berkeley Journal of Middle Eastern & Islamic Law 2011/1. sz. 36. o.

²³ Uo. 37. o.

²⁴ *Mibálffr*: i. m. 4:135

²⁵ Vérpénzként (*díyah*) nevezi a szakirodalom.

²⁶ Sharia Law and Death Penalty. Penal Reform International. 13. o. <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2015/07/Sharia-law-and-the-death-penalty.pdf> (2022.06.20.)

²⁷ Amnesty International: Death sentences and executions in 2011. 44. o. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/act500012012en.pdf> (2022.04.26.)

capitis semmilyen esetben nem szabható ki. Az Egyesült Nemzetek Szervezete a *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának*²⁸ (a továbbiakban: PPJNE) tervezete óta dolgozik az arab államokkal a halálbüntetés abolíciója érdekében. Az iszlám jog álláspontja azonban változatlan. Egyiptom kitart a halálbüntetés fontossága mellett, ugyanis az szükséges félelmet kelt az emberek szívében, hogy akadályt jelentsen bizonyos, az emberi élet ellen elkövetett súlyos bűncselekmények elkövetésében.²⁹ Pakisztán a tárgyalások során megjegyezte, hogy a halálbüntetés eltörlése nem egyeztethető össze az iszlám joggal.³⁰ Kuvait a vallásához szervesen hozzátartozó szankció eltörlését semmi esetben sem tárgyalja,³¹ mellettük Marokkó, Jemen és az Egyesült Arab Emírátsok is támogatják³² a halálbüntetést. Látható, hogy a *poena capitalis* dogmatikai alapokon nyugszik a Koránban, ezáltal az iszlám jogi konszenzus szerint elfogadott, annak használata indokolt és megengedett, de nem egyedüli szankció a bűncselekmények ellenében. A következőkben bemutatjuk hogyan jelenik meg a legsúlyosabb büntetés a gyakorlatban, példáinkat több ország joggyakorlatából merítve.

VI. Halálbüntetés a modern iszlám joggyakorlatban

A halálbüntetés alkalmazása elterjedt jelenség az iszlám világban. Az *Amnesty International* 2020-as jelentése alapján a világon végrehajtott összes halálbüntetése 88 %-a négy országban lett végrehajtva, jelesül Egyiptomban, Irakban, Iránban, illetve Szaúd-Arábiában (fontos megjegyezni, hogy az *Amnesty International* az államtitoknak minősülő kínai adatokkal nem rendelkezik, így azokat nem is tudta figyelembe venni a jelentés elkészültekor).³³ A muszlim többségű országok³⁴ közül 22 ország alkalmazza a mai napig a halálbüntetést, 14 országban *de facto* létezik, 11 országban pedig eltörölték.³⁵ Megállapítható ez alapján, hogy a muzulmán országok majdnem felében alkalmazott büntetési nem a *poena capitalis*, e 22 ország közül pedig kiemelkedik az *Amnesty International* idézett statisztikája alapján Egyiptom, Irak, Irán illetve Szaúd-Arábia. Az elkövetkezőkben e 4 ország közül Irán, illetve Szaúd-Arábia halálbüntetési gyakorlatát vizsgáljuk arra tekintettel, hogy Iránban a

²⁸ Egyesült Nemzetek Közgyűlése: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 1976. évi 8. törvényerejű rendelet (2022.04.27.)

²⁹ Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders A/CONF.87/14/Rev.1 Caracas, Venezuela, 25 August – 5 September 1980. 60. o.

³⁰ William A. Schabas: Islam and the Death Penalty. William & Mary Bill of Rights Journal 2000/1. sz. 227. o. Idézi: U.N. Doc. A/37/407, Add.1.

³¹ Uo. Idézi: U.N. Doc. A/C.3/37/SR.67, § 84.

³² Uo. Idézi: U.N. Doc. A/C.3/SR.44-52, 56, 57, 60.

³³ Mideast states made 'chilling' use of executions amid pandemic: Amnesty. France 24. <https://www.france24.com/en/live-news/20210421-mideast-states-made-chilling-use-of-executions-amid-pandemic-amnesty> (2022.05.10.)

³⁴ Muslim Majority Countries. World Population Review. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/muslim-majority-countries> (2022.05.19.)

³⁵ The Death Penalty Worldwide. ECPM. <https://www.ecpm.org/en/the-death-penalty-worldwide/> Palesztina beleszámításával, Nyugat-Szahara kivételével. (2022.05.19.)

legelterjedtebb a halálbüntetés alkalmazás, illetve, hogy a közelmúltban Szaúd-Arábiában egy korábban példátlan, 81 ember kivégzésével járó ítéletvégrehajtás ment végbe.

VII. Halálbüntetés gyakorlata egyes iszlám országokban

VII. 1. Irán

Az Iszlám világban a legnagyobb számú kivégzést Irán hajtja végre. A Covid-19 világiárvány alatt is valószínűleg³⁶ Kína után a legtöbb kivégzést bonyolította le,³⁷ az *Amnesty International* jelentése szerint több mint 246 személyt végeztek ki a közel-keleti országban.³⁸

1978-ban Iránban forradalom tört ki, amelynek hatására az addig fennálló monarchikus állam berendezkedés megbukott. Miután Khomeinit, Irán egyik legbefolyásosabb vallási vezetőjét becsmérelték, diákok ezrei vonultak utcára, őket követték további fiatalok. A véres összecsapások során többen meghaltak, rengetegen megsebesültek. Egy évvel később, a meggyengült és támogatás nélküli Mohammed Reza Pahlavi sah elhagyta az országot. Április 1-én Kohomeini ajatollah vezetésével, népszavazást követően kikiáltották az Iráni Iszlám Köztársaságot.³⁹ Miután sokkal hangsúlyosabbá vált az Iszlám tanításainak követése, a világi jogot, köztük a büntetőjogot is, a sariának rendelték alá, amely alapján három büntetőjogi rendelkezést hoztak a síita *fiqh*-re alapozva.⁴⁰ Később, ezeket összevonták, így jött létre az Iráni Iszlám Büntetőtörvénykönyv, amelyet 2013-ban egy új, revizionált büntetőtörvénykönyv váltott fel.⁴¹ Ezek alapját is a saría képezi, így az iráni büntetőjog alkalmazza mind a *hudud* (saría által megszabott büntetések), mind a *qisas* (testi sértés, emberölés megtorlására), mind pedig a *diyat* (olyan esetekre, ahol van lehetőség pénzügyi kompenzációra) büntetési formákat.

Az új büntetőtörvénykönyv szinte minden olyan bűncselekmény esetén megtartotta a halálbüntetés lehetőségét, amelyeket korábban is a szerint büntettek. Több helyen azonban kibővítették a legsúlyosabban büntetett magatartások listáját. A jelenleg hatályos normák alapján különböző szexuális cselekmények (házasságtörés, azonos neművel való szexuális kapcsolat, paráználkodás) mellett a fegyveres rablások, lázadások, állam elleni bűncselekmények, Allah elleni

³⁶ A bizonytalanság oka az, hogy Kína vonatkozásában csak becsült adatok állnak a szervezet rendelkezésére, a pontos számok államtitoknak minősülnek

³⁷ Iran halts execution of three protesters after online campaign. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53463685> (2022.05.10.)

³⁸ Death sentences and executions 2020. Amnesty International. <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/3760/2021/en/> (2022.05.10.)

³⁹ Janet Afery: Iranian Revolution. Britannica. <https://www.britannica.com/event/Iranian-Revolution/Aftermath> (2022.05.18.)

⁴⁰ Mohammad H. *Tavana*: Three Decades of Islamic Criminal Law Legislation. in Iran: Legislative History Analysis with Emphasis on the Amendments of the 2013 Islamic Penal Code. Electronic Journal of Islamic and Middle Eastern Law 2014/2. sz. 26. o.

⁴¹ Uo. 29. o.

bűncselekmények, illetve alkohollal, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények elkövetőivel szemben szabható ki a halálbüntetés.⁴²

Kiemelendő az ún. *efsad-fil-arz* (világi megrontás), valamint *baghy* tényállások köre. Előbbi esetében a tényállás rendkívül tág, számtalan elkövetési magatartást ír le. Véleményünk szerint ez nem más, mint egy olyan komplex állam elleni bűncselekmény fajta, amely az iszlám társadalom moralitása elleni magatartásokat (pl.: bordélyház üzemeltetése) épp úgy magába olvasztja, mint az állambiztonság ellen elkövetetteket. A másik kiemelt tényállás a, *baghy* esetében fegyveres lázadásról szól a jogszabály. A két tényállással kapcsolatban a probléma az, hogy homályos megfogalmazásuk miatt nagy teret hagynak a bírói jogértelmezésnek.⁴³ Itt fontos megjegyezni, hogy Iránban a halálbüntetés a politikai elnyomás egyik eszköze is⁴⁴, amelyet gyakran e két, homályosan megfogalmazott, már-már gumiszabályra hajazó tényállás, valamint egy harmadik, ún. *moharebeh* (Allahhal való szembe szegülés) miatt szabnak ki. Az *Iranian Human Rights* szervezet 2017-es jelentése szerint az *efsad-fil-arz* tényállást általában az ún. Forradalmi Törvényszékek⁴⁵ alkalmazzák, amikor másként nem lehetne halálbüntetést kiszabni.⁴⁶ A Forradalmi Törvényszékek jelentősége abban is áll, hogy azon bűncselekményeket, amelyek rendszerint halálbüntetéssel végződnek (állambiztonsági elleni bűncselekmények, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények), e bíróság hatáskörébe tartoznak.⁴⁷ Tekintettel pedig arra, hogy e tényállások politikai jellegűek, véleményem szerint sokkal fontosabb az elrettentés illetve a megfélemlítés e törvényszékek esetén, ezzel magyarázható az általa hozott halálos ítéletek nagy száma. Ruhollah Zamot például, az *Anad News* mögött álló rendszerkritikus újságíró is az *efsad-fil-arz* miatt mondták ki bűnösnek,⁴⁸ majd végezték ki 2020 decemberében. A vádak szerint hírportálján az állam vezetése ellen uszított a 2017-18-as tüntetэшullámok⁴⁹ alatt.⁵⁰ Az *Iranian Human Rights* adatai alapján pedig csaknem 15 személyre várt hasonló sors a korábban említett polgári engedetlenségi hullámban, tüntetэшorozatban való részvételük miatt.⁵¹

⁴² Annual Report on the death penalty in Iran 2020. Iran Human Rights. https://iranhr.net/media/files/Rapport_iran_2021-gb-290321-BD.pdf (2022.05.19.) 25. o.

⁴³ Uo. 26. o.

⁴⁴ *Beenish Ashraf*: Iran: Death penalty and political weapon. Asia Blogs. <https://asia-blogs.org/2021/01/20/iran-continues-to-use-death-penalty-as-a-political-weapon/> (2022.05.18.)

⁴⁵ Eredetileg 1979-ben lettek létrehozva a korábbi rendszer tisztviselőinek üldözésére, ma a legtöbb halálos ítélet kiszabásáért felelős szerv

⁴⁶ Annual Report on the death penalty in Iran 2017. Iran Human Rights. <http://fileservier.idpc.net/library/ECPM-IHR-%20Iran%20report%202017.pdf> (2022.05.10.)

⁴⁷ Ld. Annual Report on the death penalty in Iran 2020. 24. o.

⁴⁸ Iran: Execution of journalist Rouhollah Zam a 'deadly blow' to freedom of expression. Amnesty International. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/12/iran-execution-of-journalist-rouhollah-zam-a-deadly-blow-to-freedom-of-expression/> (2022.05.10.)

⁴⁹ Mashhad városából induló tüntetэшullám az ország vezetése ellen

⁵⁰ Ruhollah Zam: Iran executes journalist accused of fanning unrest. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55285301> (2022.05.10)

⁵¹ Ld. Annual Report on the death penalty in Iran 2020. 46. o.

Végezetül fontosnak tartjuk kitérni az iráni halálbüntetési gyakorlat kritikáira is. A PPJNE, amelyet Irán is ratifikált 1975-ben⁵², meghatározza azokat kritériumokat, amelyeknek meg felelnie az államoknak, amennyiben nem kívánják kivezetni a halálbüntetést jogrendszerükből. A 6. cikkely 2. pontja úgy rendelkezik, hogy csak a legsúlyosabb bűncselekmények esetében alkalmazható a legsúlyosabb büntetési nem. Ezzel szemben az ENSZ Főtitkárának jelentéséből kiderül, hogy számos esetben végeztek ki olyan elítéltet, aki alkoholfogyasztásért, tüntetéseken való részvételért, házasságtörésért, homoszexualitásért vagy kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények miatt marasztaltak el.⁵³

Gyakori kritika éri Iránt azért is, mert, szemben a PPJNE rendelkezésével, tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyekkel szemben is alkalmazzák a halálbüntetést. Irán e kritika ellen azzal érvel, hogy a sariában, amelyen az iráni büntetőjog is alapul, a pubertáskor vége a teljeskörű büntethetőség alsó határa, Iránban ezt tizenöt holdévben szabályozták fiúknál, kilencben lányoknál.⁵⁴ Ebből kifolyólag nem csak elvi síkon lehetséges a fiatalkorúak kivégzése, de a gyakorlatban is alkalmazzák azt. A főtitkári jelentés kifogásolta azt is, hogy az Iráni Büntetőtörvénykönyv 91. §-a rendelkezik ugyan arról, hogy a bíró dönthet e büntetési nem kiszabásáról, de valójában nem juttatják érvényre e rendelkezést.⁵⁵ Ezt támasztja alá az a tény, hogy 2010 és 2020 között 63 fiatalkorút végeztek ki.⁵⁶

A fent említettek képezik alapját annak, hogy Iránt számos alkalommal marasztalta el az ENSZ. 2021 októberében Javaid Rehman, az iráni emberi jogi helyzet különmegbízottja jelentésében aggasztónak találta az iráni halálbüntetési gyakorlatot,⁵⁷ és javaslatot tett a halálbüntetés kivezetésére az ország jogrendjéből.⁵⁸

VII. 2. Szaúd-Arábia

2022. március 12-ét követően Szaúd-Arábia azzal került a címlapokra, hogy egy nap alatt 81 embert végeztek ki terrorizmus vádjával, amely szám meghaladja az összes kivégzettek számát 2021-ben.⁵⁹

⁵² International Covenant on Civil and Political Rights 16 December 1966. UNTS: 999. <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280004bf5&clang=en> (2022.05.18)

⁵³ Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. 14 May 2021 A/HRC/47/22.

⁵⁴ Claudia Lobrenschneit: Child Execution in Iran and its legality under the Islamic law. 8. o. https://crean-network.org/application/files/6115/0702/5549/8child_execution_in_iran_and_its_legality_under_islamic_law.pdf (2022.07.05.)

⁵⁵ Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. 14 May 2021 A/HRC/47/22.

⁵⁶ Juvenile Executions in Iran, 2020. Iran Human Rights. <https://iranhr.net/en/articles/4727/> (2022.07.05.)

⁵⁷ Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. 14 May 2021 A/HRC/47/22.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Peine de mort: l'Arabie saoudite exécute 81 personnes en un jour. France 24. <https://www.france24.com/fr/moyen-orient/20220313-peine-de-mort-l-arabie-saoudite-ex%C3%A9cute-81-personnes-en-un-jour> (2022.05.10.)

Március 14-én kelt nyilatkozatában Michelle Bachelet ENSZ Emberi Jogi Főbiztos elítélte a tömeges kivégzést, valamint aggodalmát fejezte ki a szaúdi halálbüntetési gyakorlat miatt.⁶⁰

A *World Coalition Against the Death Penalty* adatai alapján, bár a 2019-es 184 kivégzéshez képest jóval csekélyebb számú halálbüntetést hajtottak végre 2020-ban (27), illetve 2021-ben (44),⁶¹ növekvő tendencia figyelhető meg e téren. Figyelembe véve azt, hogy 2022. március 12-én közel kétszer annyi főt végeztek ki, mint az egész 2021-es évben, illetve, hogy eddig is növekvő számokat mutatott Szaúd-Arábia halálbüntetési gyakorlata, az elkövetkezendő években visszatérhet az ország a 2019-es számokhoz éves szinten. Ezt az is alátámasztja, hogy Szaúd-Arábiában a halálbüntetést általában terrorizmussal kapcsolatos bűncselekmények esetében szabják ki, és az ország fokozottan kitett az Iszlám Államnak⁶²

Szaúd-Arábia büntetőjoga, sok más muzulmán országhoz hasonlóan, a sarián alapul. Három büntetéstípust különböztet meg, a *hudud*, *qisas*, és *tazir* büntetéseket.⁶³ Ennek következtében gyakran végeznek ki nem-erőszakos bűnelkövetőket, jellemzően kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, valamint vallási (*hudud*) bűncselekmények elkövetőit.⁶⁴ Az *Amnesty International* 2020-as jelentése alapján az összesen kivégzett 27 főből 5 főt kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény miatt ítélték el.⁶⁵

Garanciális jellegű problémát vet fel Szaúd-Arábiával kapcsolatban, hogy például Iránnal szemben egyáltalán nincs írott büntetőjoga, az alkotmányos garanciák hiánya pedig kiszolgáltatja a terhelteket a bírói önkénynek.⁶⁶ Jóllehet, az ország egy átfogó igazságügyi reformra készül, amelynek keretein belül büntető törvénykönyvet kapna az ország, de ez még nem realizálódott.⁶⁷

VIII. Összegzés

A halálbüntetés kérdése egyike a jogászokat világszerte foglalkoztató problémáknak. Megvitatásakor számos tényezőt figyelembe kell venni; erkölcsi, társadalmi, de akár gazdasági

⁶⁰ Comment by UN High Commissioner for Human Rights Michelle Bachelet on the execution of 81 people in Saudi Arabia. OHCHR. <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/03/comment-un-high-commissioner-human-rights-michelle-bachelet-execution-81-people?LangID=E&NewsID=28280> (2022.05.10.)

⁶¹ World Coalition Against the Death Penalty. <https://worldcoalition.org/pays/saudi-arabia/> (2022.05.19.)

⁶² Foreign Travel Advice – Saudi Arabia. Government of the United Kingdom. <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/saudi-arabia/terrorism> (2022.05.19.)

⁶³ Esther van Eijk: Sharia and national law in Saudi Arabia. In: Sharia incorporated: A Comparative Overview of the Legal Systems of Twelve Muslim Countries in Past and Present (szerk. Jan Michiel Otto). Leiden University Press, Leiden 2010. 166. o.

⁶⁴ Saudi Arabia 2017 Human Rights Report. United States Department of State. Bureau of Democracy, Human Rights and Labor. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/01/Saudi-Arabia.pdf> (2022.07.05.)

⁶⁵ Global Report – Death Sentences and Executions, 2020. Amnesty International. <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/3760/2021/en/> (2022.05.10.) 44. o.

⁶⁶ The origins of the witchcraft charge. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/reports/1997/saudi/Saudi-03.htm> (2022.05.10.)

⁶⁷ Saudi Arabia: Forthcoming Penal Code Should Protect Rights. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2022/04/29/saudi-arabia-forthcoming-penal-code-should-protect-rights> (2022.05.10.)

szemszögből is meg kell közelíteni a témát. Legitimitását gyakran a vallásból vezetik le, erre utaló igehelyek találhatóak az többek között az Ószövetségben (pl.: Mózes I. 9:6) is. Reflexiónkban bemutattuk egyrészt a halálbüntetés legitimitását az Iszlám jogra alapozva, másrészt pedig e szabályok leképződését bizonyos muzulmán többségű országok belső jogában. Megállapítható, hogy a muszlim többségű országok nagy többségében, ha csak *de iure* is, de létezik a legsúlyosabb büntetési nem és tekintettel a nemzetközi közösség halálbüntetés-ellenességére, indokolt foglalkozni a *poena capitalis* kérdésével.